

نهضت آزادی ایران

۱۳۴۰

بحران آب اصفهان، پیامد بحران مدیریت کلان کشور در عدم تمکین به حقوق و حاکمیت ملت

بسمه تعالی

اعتراضات به حق هفته‌های اخیر مردم اصفهان به وضعیت آب در این شهر و استان به دو رویداد شاخص در دو جمعه متوالی - ۲۸ آبان و ۵ آذر- منجر شد که می‌توان اولی را از حیث هدف و نیز مسالمت‌آمیز بودن رفتار مردم و واکنش حاکمیت، «جمعه آبی» و دومی را به دلیل رفتارهای خشن و بی‌رحمانه در قبال معترضان، «جمعه سیاه» نامگذاری کرد. این اعتراضات، ریشه در دهه‌ها تصمیمات و اقدامات نادرست حاکمیتی، بحران ناکارآمدی در مدیریت کشور و انباشت فزاینده مشکلات بنیادین در حوزه محیط زیست و سایر حوزه‌های کلیدی کشور دارد که نه فقط اصفهان، بلکه بقای ایران را به مخاطره افکنده است؛ مواردی چون اصلاحات ارضی در دوران پهلوی و استقرار صنایع آب‌بر در مناطق خشک و کم‌آب کشور پس از انقلاب که بحران را روزبه‌روز گسترده‌تر ساخته است. وضعیت اسفناک بحران آب مختص استان اصفهان نیست، بلکه بخش‌های مختلف کشور از جمله خوزستان، چهارمحال بختیاری، سیستان و بلوچستان و حتی مناطق مرکزی مانند تهران و البرز و قزوین را هم درگیر کرده است. فارغ از دلایل فنی بروز مشکلات و راه‌حل‌های آن‌ها، در ارتباط با تظاهرات اعتراضی کشاورزان و مردم اصفهان موارد زیر قابل توجه است:

الف: اعتراضات اخیر در بستر خشک زاینده‌رود نقطه عطفی در فرایند جنبش حق‌طلبی مردم ایران است که نکات و آموزه‌های آن، به‌ویژه مقایسه آنچه در دو جمعه متوالی رخ داد، باید مورد توجه مردم و مسئولان قرار گیرد:

۱. بحران اصفهان و پیامدهای آن از جمله فرونشست زمین به حدی فراگیر شده که همه اقشار اعم از روستایی و شهری، زن و مرد، پیر و جوان، و فقیر و غنی را با هر دیدگاه اعتقادی و سیاسی به میدان آورده

است. بنابراین حاکمان باید بدانند بحران‌های زیست‌محیطی همچون بی‌آبی از قدرت بسیج بالایی برخوردار هستند.

۲. در جمعه ۲۸ آبان، صنف کشاورزان که از چند روز قبل تحصن بر بستر رودخانه را سازماندهی کرده بود، به نوعی رهبری اعتراضات را به‌عهده داشت و توانست خیل عظیم جمعیت شهری را با خود همراه کند و نهایتاً نمایندگان آن، طرف مذاکره با حاکمیت قرار گرفتند. اما در جمعه ۵ آذر، این رهبری مشخص و منسجم حضور نداشت.

۳. در جمعه ۲۸ آبان، مردم اصفهان به نحوی آشکار نشان دادند که هدفشان از این حضور و اعتراض گسترده، بروز کنشی براندازانه یا اقدامی با ماهیت متعارف سیاسی نبوده است و صرفاً از مدیریت کلان نظام، انتظار کارآمدی در حل مشکلات و معضلات جاری را دارند. این هدف‌گذاری هوشمندانه و پرهیز از سیاسی کردن بحرانی اجتماعی، زمینه برخورد خشونت‌آمیز و امنیتی را لاقلاً در این مرحله به حداقل رساند و کمک کرد تا گروه‌های مختلف مردم و حتی طرفداران سنتی نظام، در این گردهمایی بزرگ زیست‌محیطی حضور داشته باشند. چنین رویکردی نشان داد که همچنان، راه‌کارهای موثر اصلاحی در راستای وارد کردن فشار بیشتر افکار عمومی بر مسوولان امر وجود دارد. اما در جمعه ۵ آذر، خشونت بکار رفته از سمت نیروهای نظامی-امنیتی، تظاهرکنندگان را به سوی شعارهای تند سیاسی سوق داد و بهانه به دست کسانی داد که به دنبال برخورد خشونت‌آمیز بودند.

۴. سیاست‌ها و روش‌های هوشمندانه بکار رفته در گردهمایی مردم اصفهان در جمعه ۲۸ آبان با تجربه‌اندوزی از پیامدهای اعتراضات نزدیک به یک دهه اخیر، به‌ویژه اعتراضات آبی کشاورزان اصفهانی و مردم خوزستان، به خوبی در راستای مطالبه کارآمدی از نظام تنظیم شده بود. پرهیز از شعارهای تند سیاسی له یا علیه مسئولان نظام، دوری از اقدامات خشونت‌آمیز، انتخاب بستر زاینده‌رود در کنار پل خواجه که فرصت را از کسانی گرفت که ممکن بود به اسم معترضان در خیابان‌ها و سایر فضاهای عمومی دست به خرابکاری بزنند، استفاده از ظرفیت‌های مذهبی در شعارهای معترضان، پرهیز از شعارهایی که تنش‌های قومی و استانی را تشدید می‌کند و هماهنگی فعالان فضای مجازی و کنشگران میدانی از جمله موارد قابل توجهی است که می‌تواند الگویی برای سایر اعتراضات مدنی و اجتماعی کشور قرار گیرد. در جمعه ۵ آذر، برخی از این سیاست‌ها و روش‌ها، چه بسا با هدایت نیروهای نظامی و امنیتی، تغییر کرد و نتایج ناگواری در برداشت.

۵. برخورد مسئولان نظامی و امنیتی استان اصفهان با معترضان، دست کم تا پایان گردهمایی عظیم روز جمعه ۲۸ آبان، قابل قبول بود. سایر مسئولان امر نیز با ادبیاتی همدلانه با معترضان مواجه شدند. صدا و سیما استانی و ملی نیز با پوشش اخبار وقایع اصفهان، رویکردی متفاوت از گذشته در پیش گرفت که تصمیم منطقی به نظر می‌رسد. از طرفی این تجربه نشان می‌دهد نظام چنانچه اراده کند می‌تواند برخورد

اصولی با اعتراضات داشته باشد و از این پس بهانه‌هایی همچون مبتدی بودن و بی تجربه بودن نیروها پذیرفته نیست. اما در جمعه ۵ آذر، حاکمیت بار دیگر، از در خشونت وارد شد و به جای مذاکره و اقناع تظاهرکنندگان، برخورد قهری و شلیک مستقیم را ترجیح داد که نتیجه آن، چیزی جز افزایش نفرت و عصبانیت مردم و تعمیق شکاف ملت - حاکمیت نیست .

ب. وقایع این روزهای اصفهان که در امتداد اعتراضات کشاورزان اصفهانی و کشتن احشام در برابر استانداری اصفهان و همچنین، اعتراضات گسترده مردم خوزستان و برخورد خشنی قرار دارد که در تابستان گذشته صورت گرفت، طی چنددهه اخیر بی سابقه است و قطعاً آخرین مورد نیز نخواهد بود. حل ریشه‌ای مشکلات و پایان دادن منطقی به این اعتراضات، تنها با تغییر سیاست‌ها در عرصه آب و حتی محیط‌زیست به سامان نمی‌رسد و منوط به اصلاح ساختارها و سیاست‌های نظام در عرصه‌های کلان مدیریتی و پذیرش نگرش انسان‌محور و تن دادن به حقوق اساسی و حاکمیت ملت است که مصادیق اصلی آن بدین قرار هستند:

۱. بحران آب همچون سایر بحران‌ها ریشه در ناکارآمدی نظام سیاسی و انباشت مسایل پاسخ داده نشده در عرصه‌های گوناگون سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی دارد. این عارضه به نوبه خود ناشی از برخی اشکالات قانون اساسی، عدم تمکین کامل حاکمیت به قانون، نبود گردش قدرت در نهادهای کلیدی بر اساس خواست مردم، فقدان شایسته‌سالاری در نظام مدیریتی کشور است. پیامد چنین وضعیتی، حاکم نبودن ملت بر سرنوشت خویش و تامین منافع اقلیت صاحبان قدرت و ثروت به جای «خیر عمومی» است. بنابراین راه حل ریشه‌ای غلبه بر مشکلات و بحران‌های جاری نیز، اصلاح بنیادین ساختار حقیقی و حقوقی نظام است.

۲. هر راه حلی برای بحران آب، مستلزم برقراری عدالت برای همه مردم ایران زمین در هر استان و در هر شغل و پیشه‌ای است. راهکارها نباید به گونه‌ای اتخاذ شوند که احساس تبعیض را در میان بخشی از صاحبان حق ایجاد کند. شاهد آن که یکی از دلایل گسترش یافتن اعتراضات اصفهان به روز جمعه ۵ آذر، باور برخی شهروندان مبنی بر عدم توجه به جریان دائمی آب زاینده‌رود در توافقات بین صنف کشاورزی و حاکمیت بود.

۳. به طور خاص در مورد بحران آب، بسیاری از راه‌حل‌های فنی اساسی همچون تغییر الگوی کشت و استفاده از فناوری‌های روزآمد، نیازمند منابع مالی و بهبود اقتصاد کشور است. این مهم نیز محقق نمی‌شود مگر بهبود رابطه با دنیا در راستای منافع ملی، تسریع مذاکرات بازگشت به برجام و رفع تحریم‌های وضع شده علیه ایران. و البته تاکید بر این نکته نیز ضروری است که حل ریشه‌ای این بحران‌ها، زمان‌بر بوده و با راه‌حل‌های کوتاه‌مدت و مقطعی نمی‌توان به نتایج مثبت پایدار دست یافت.

۴. حاکمیت در قبال سایر اعتراضات مدنی پیش رو، الگوی گردهمایی جمعه ۲۸ آبان در اصفهان را به منظور تحقق اصل ۲۷ قانون اساسی که می‌گوید «تشکیل اجتماعات و راه‌پیمایی‌ها، بدون حمل سلاح، به شرط آن که محل به مبانی اسلام نباشد آزاد است»، ملاک عمل قرار دهد. پذیرش حق اعتراض و حضور گسترده شهروندان و گفت‌وگوی با آنها، ضمن انتقال مستقیم و صریح مطالبات، عرصه را بر مسئولان و فن‌سالارانی که در شرایط عادی ممکن است در راستای منافع تنها بخشی از جامعه رفتار نمایند تنگ خواهد کرد و با افزایش کارآمدی، برآیند تصمیمات، در کل به نفع جامعه خواهد بود. اما اعمال خشونت و شلیک به معترضان و آسیب‌رساندن به آنها، خون‌هایی خواهد ریخت که عاقبت، گریبان آمران و عاملان آن را خواهد گرفت.

۵. گردهمایی، تظاهرات و سایر مصادیق بروز اعتراض و نارضایتی مردم در صورتی به سرمنزل مقصود می‌رسد که از رهبری و سازماندهی اجتماعی برخوردار باشد. اما سیاست حاکمیت در دهه‌های اخیر به گونه‌ای بوده که تشکلهای صنفی و سیاسی را محدود و منهدم سازد. این کار شاید به زعم حاکمیت در کوتاه‌مدت و میان‌مدت به نفع نظام باشد، اما در نهایت در نبود تشکلهایی که حاکمیت را نسبت به وظایفش پاسخگو ساخته و مجرای ارتباط حاکمیت و ملت باشند، منجر به انباشت ناکارآمدی شده و قیام‌های غیر قابل پیش‌بینی را در پی خواهد داشت که کیان دولت و ملت و کشور را با خطرات جدی تری مواجه خواهد ساخت.

نهضت آزادی ایران، ضمن حمایت از حقوق مردم اصفهان و سایر مردم عزیز ایران و ابراز همدردی با آسیب‌دیدگان وقایع جمعه گذشته و مطالبه آزادی هرچه سریعتر دستگیرشدگان، از ملت بزرگ ایران درخواست می‌کند تجربه رخدادهای دو جمعه اخیر در اصفهان را همیشه در نظر داشته باشند و مبارزه مسالمت‌آمیز را - ولو در سخت‌ترین شرایط و تحت خشن‌ترین اعمال از سوی حکومت - سرلوحه مطالبه‌گری‌های خود قرار دهند. همچنین به حاکمیت هشدار می‌دهد فرصت برای افزایش کارآمدی نظام، مقابله با فساد و تحقق عدالت در عرصه‌های مختلف، محدود و مستلزم اتخاذ تصمیمات عقلانی و دشوار است. چنانچه نظام سیاسی اولاً نخواهد به حاکمیت ملت و اصلاح قانون اساسی تمکین کند و ثانیاً نتواند با ارایه راهکارهای موثر و عادلانه و همراهی مردم را با گفت‌وگو در مواجهه با بحران‌هایی همچون بحران آب به دست آورد، اعتراضات گسترده مردمی بار دیگر پدید خواهد آمد و چه بسا این بار شرایط به گونه‌ای پیش رود که منجر به فروپاشی سیاسی و اجتماعی و نقض تمامیت ارضی ایران شود. فاعتبروا یا اولی الابصار.

نهضت آزادی ایران

۱۱ آذر ۱۴۰۰